

nacjonalistów ukraińskich na ludności polskiej Wołynia 1939-1945. – Warszawa : Wydawnictwo von borowiecky, 2000. – Т. 1. – С. 1-1000; Т. 2. – С. 1001-1440.

¹⁹ Сергійчук В. Трагедія Волині. Причини й перебіг польсько-українського конфлікту в роки Другої світової війни / Київський національний університет імені Тараса Шевченка; Центр українознавства. – К.: Українська видавнича спілка, 2003; Сергійчук В. І. Поляки на Волині уроки Другої світової війни: Документи з українських архівів і польські публікації. – К.: Українська видавнича спілка, 2003. – 576 с.; Ільюшин І. І. Волинська трагедія 1943-1944 рр. – К., 2003.

²⁰ Torzecki R. Polacy i Ukraińcy. Sprawa ukraińska w czasie II wojny światowej na terenie II Rzeczypospolitej. – Warszawa: Wydawnictwo naukowe PWN, 1993. – 349 s.; Motyka G., Wnuk R. Pany i resuny. Współpraca AK-WiN I UPA w latach 1945-1947. –

Warszawa, 1997; Motyka G. Tak było w Bieszczadach. Walki polsko-ukraińskie 1943-1948. – Warszawa: Wolumen, 1999. – 552 s.; Мотика Г. Польська реакція на дії УПА: масштаб і перебіг каральних акцій // І. – 2003. – Число 28. – С. 52.; Зашкільняк Л. О., Крикун М. Г. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2002. – С. 527.

²¹ Морозова О.С. Українсько-польські стосунки у сфері освіти кінця XIX – початку XX ст. в українській історіографії // Південний архів: Збірник наукових праць. Історичні науки. – Випуск 16. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2004. – С.119 - 125.

²² Зашкільняк Л. Інтерв'ю // <http://historians.in.ua/index.php/intervyu/34-leonid-zashkilnyak-na-zhal-istoriya-mozhe-navchiti-budchogo-i-vibrati-z-neji-te-shcho-disno-korisne-sogodni-e-neprostoju-spravoyu>.

УДК: 327 (477:438):061.1 ЄС

© *Олександр Моцик*
(м. Київ)

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РОЗШИРЕНОГО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

У статті досліджуються особливості розвитку українсько-польських відносин в умовах зовнішньої політики Європейського Союзу після його розширення в 2004 р. Звертається увага на два головні аспекти двостороннього співробітництва, а саме: українсько-польські відносини у контексті поширення політичного впливу Європейського Союзу і українсько-польські відносини у контексті забезпечення регіональної безпеки у зовнішній політиці ЄС. Визначається важливість впливу зовнішньої політики розширеного Європейського Союзу на розвиток українсько-польських відносин як до, так і після 2004 року.

Ключові слова: Україна, Польща, українсько-польські відносини, Європейський Союз.

Александр Моцик. Развитие украинско-польских отношений в условиях внешней политики расширенного Европейского Союза.

В статье исследуются особенности развития украинско-польских отношений в условиях внешней политики Европейского Союза после его расширения в 2004 г. Обращается внимание на два главных аспекта двустороннего сотрудничества, а именно: украинско-польские отношения в контексте расширения политического влияния Европейского Союза и украинско-польские отношения в контексте обеспечения региональной безопасности во внешней политике ЕС. Определяется важность влияния внешней политики расширенного Европейского Союза на развитие украинско-польских отношений как до, так и после 2004 года.

Ключевые слова: Украина, Польша, украинско-польские отношения, Европейский Союз.

Oleksandr Motsyk. Development of Ukrainian-Polish Relations under the Conditions of the Enlarged European Union's Foreign Policy.

The article deals with the peculiarities of the development of Ukrainian-Polish relations under the conditions of the enlarged European Union's foreign policy. Attention is paid on two main aspects of the bilateral cooperation as Ukrainian-Polish relations in the context of promotion of political influence of the European Union and Ukrainian-Polish relations in the context of regional security in the EU foreign policy. The importance of the influence of the foreign policy of the enlarged European Union on the development of Ukrainian-Polish relations before and after 2004 is defined.

Key words: Ukraine, Poland, Ukrainian-Polish relations, European Union.

Два етапи розширення Європейського Союзу в 2004 р. і 2007 р. сформували унікальну геополітичну ситуацію на Європейському континенті, яка суттєво позначилася на можливостях проведення зовнішньої політики як тих держав, які приєдналися до Євросоюзу, так і тих, які тимчасово опинилися поза європейською інтеграцією. Беручи до уваги стратегічний характер українсько-польських відносин перед вступом Польщі в ЄС, можна оцінити вагомість впливу зовнішньої політики розширеного Європейського Союзу на особливості розвитку відносин між Україною і Польщею після приєднання останньої до ЄС. Зовнішня політика Польщі, яка

довела свою ефективність у забезпеченні зовнішньополітичних інтересів України з часу проголошення незалежності останньої, перейшла у підпорядкування інтересам і цілям спільної зовнішньої політики Європейського Союзу.

Актуальність дослідження українсько-польських відносин у контексті розширення Європейського Союзу зумовлена стратегічним характером відносин між Україною і Польщею. Вступ Польщі в НАТО і приєднання до ЄС в 1999 р. і 2004 р. відповідно, кардинально вплинули на розвиток українсько-польських відносин, що було зумовлено різними статусами цих країн в європейській і північноатлантичній спільнотах. Після розширення Євросоюзу в 2004 р. українсько-польські взаємини, хоча й неодноразово доводили свою важливість і перспективність, все ж продемонстрували певну відсутність координації у своєму розвитку.

Мета, яку автор статті поставив перед собою, полягає у визначенні можливостей розвитку українсько-польських стосунків в умовах зовнішньополітичної діяльності Європейського Союзу на східноєвропейському напрямку після 2004 р. Задля цього звертається увага на два головні аспекти двостороннього співробітництва, а саме: українсько-польські відносини у контексті поширення політичного впливу Європейського Союзу й українсько-польські відносини у контексті забезпечення регіональної безпеки у зовнішній політиці Європейського Союзу.

Зовнішня політика і політика розширення Європейського Союзу, яка яскраво проявилася на початку XXI ст., продемонструвала політичні цілі Євросоюзу щодо країн, які прагнули приєднатися до цього інтеграційного проекту. У свою чергу, Європейському Союзу слід було сформулювати політику щодо країн, які, як передбачалося, не будуть інтегрованими в ЄС у найближчій перспективі. Перед Євросоюзом постав виклик формування зовнішньої політики щодо держав, які прагнуть європейської інтеграції, однак не володіють необхідними політичними чи економічними характеристиками для цього на конкретний момент. У свою чергу, польська зовнішня політика щодо України після вступу Польщі до Європейського Союзу визначалася декількома головними факторами, з-поміж яких прагнення зберегти політичний вплив і регіональну безпеку на довгострокову перспективу сформували для цієї країни ставлення до України.

З-поміж чисельної дослідницької когорти, яка присвятила себе вивченню українсько-польських відносин, у нашій статті представлені праці П. Бурнелла, М. Емерсона, Д. Ісієр, Д. Лінча, А. Ліпхарта, Т. Журженко, Т. Карозерса, і Дж. Копстейна, М. Кремони, Б. Крофорда, Х. Мінгареллі, М. Нентвіча, Ф. Шіммельфенніга, Г. Фалькнер, В. Цімошевіча, Б. Ярабіка та інших.

Українсько-польські відносини у контексті

поширення політичного впливу Європейського Союзу

До початку чергового етапу розширення в 2004 р. і після нього перед Європейським Союзом постав виклик формування політики поширення політичного впливу щодо країн-кандидатів, зокрема й через сприяння політичному співробітництву між країнами, які приєдналися до ЄС і тими державами, що опинилися у безпосередньому сусідстві з розширеним Євросоюзом. З огляду на це, розвиток українсько-польських стосунків перебуває у залежності й від поширення політичного впливу Європейського Союзу.

Перспектива розширення Євросоюзу стала вагомим стимулом для країн Центральної і Східної Європи у політичних і економічних перетвореннях, як і передбачалося Копенгагенськими критеріями, оскільки ЄС володіє важливими інструментами впливу на політику країн, які є його потенційними членами. У свою чергу, дослідники підтримують ймовірність використання потенціалу ЄС для здійснення впливу на політичний розвиток держав-кандидатів. На думку західних експертів Г. Фалькнер і М. Нентвіча, можливість європейської інтеграції для цих країн дозволить Євросоюзові сформувати політичну й економічну модель у цих державах, усуваючи економічні кордони, проводячи поступову гармонізацію та поліпшення умов життя і праці, а також дотримання принципів демократії та прав людини¹. Згідно оцінки Т. Карозерса², Дж. Копстейна³ і Б. Ярабіка⁴, упродовж тривалого періоду ЄС здебільшого спрямовував зусилля на допомогу в розвитку, натомість поширення демократії не було його головним пріоритетом.

Згідно інтегрованої дослідницької позиції висловленої П. Бурнеллом⁵, Б. Крофордом і А. Ліпхартом⁶ та Ф. Шіммельфеннігом⁷, Європейському Союзові як регіональному акторові в сприянні демократії на Європейському континенті та за його межами була надана довіра після його розширення на схід. Політична обумовленість у питаннях демократизації і ринкової економіки, які Євросоюз вперше використав у таких програмах як «Фаре» (PHARE), і майбутнього членства, була домінуючою силою поруч із консолідацією демократій у країнах Центрально-Східної Європи, які приєдналися до ЄС у 2004 р. і 2007 р.

Для впливу на демократичний політичний процес країн, які у перспективі прагнуть європейської інтеграції, ЄС використовував політичну обумовленість у рамках Європейської політики сусідства (ЄПС), яка була розроблена в 2004 р. ЄПС передбачала конкретніші умови співробітництва ЄС з новими державами-сусідами. ЄПС була покликана розширити і забезпечити глибші політичні відносини й економічне співробітництво із сусідами розширеного ЄС, зокрема й східними. Проте, рівень цих відносин залежало від прихильності кожної

країни до спільних цінностей: поваги прав людини, верховенства закону, належного управління, сталого розвитку та ринкової економіки. Практична імплементація Європейської політики сусідства здійснювалася через взаємно узгоджений План дій ЄПС, в якому викладені коротко- і середньострокові програми розвитку політичних та економічних реформ⁸. На думку Х. Мінгареллі, основне завдання ЄПС полягало в уникненні нових розподільчих ліній між розширеним ЄС та його сусідами і у зміцненні добробуту, стабільності та безпеки у цьому регіоні⁹. Слід погодитися з думкою П. Бурнелла¹⁰ і Д. Ісієр¹¹, що політична обумовленість допомоги з боку ЄС може бути ефективнішою, якщо винагородою є вступ до ЄС. Після певного досвіду застосування ЄПС, Євросоюз почав усвідомлювати недоліки політики поширення демократії і відсутність інструментів ефективного сприяння демократичним перетворенням у країнах, які не мають перспектив членства у найближчій перспективі.

Успіх двох хвиль розширення ЄС у 2004 р. і 2007 р. демонструє ефективність Європейського Союзу у поширенні політичного впливу на країни, які прагнуть вступити в нього, натомість не обов'язково доводить ймовірність впливу на країни, які не претендують на приєднання до ЄС, не визначилися зі своїм ставленням до європейської інтеграції чи імітують це прагнення. Зарубіжні і вітчизняні дослідники відзначають факт неготовності України виконувати умови політичної обумовленості Європейського Союзу. Про це наголошують Д. Лінч¹² і Т. Журженко¹³, акцентуючи, що навіть якщо майбутнє членство й є ймовірним для України певного дня, цей стимул є занадто віддаленим для цієї країни у даний момент, щоб змусити свій уряд виконувати вимоги ЄС. На думку групи експертів, які досліджують поширення демократії, як-от: М. Кремона¹⁴, М. Емерсон¹⁵ і Д. Ісієр¹⁶, вплив ЄС на демократизацію країн, які є неготовими до вступу в ЄС викриває багато недоліків, беручи до уваги що немає іншого успішнішого інструменту стимулювання просуванню реформ, як членство в Європейському Союзі. Це може привести до висновку, що політика ЄС не була сприятливою для розвитку і зміцнення двосторонніх відносин між центральноєвропейськими державами, які мали перспективу вступу до ЄС і їхніми сусідами, які не мали такої перспективи.

Говорячи про поширення політичного впливу Польщею на Україну в контексті розширення Європейського Союзу слід звернутися до польської участі у цій політиці ЄС щодо України. Незважаючи на підтримку Польщею України ще до свого вступу в ЄС, лише з 1 травня 2004 р. Польща змогла зайняти активну й ефективну позицію в обговоренні зовнішньої політики ЄС, зокрема в розробці політики ЄС щодо співробітництва зі східними сусідами в таких аспектах, як: зовнішня торгі-

вля, економіка, міжнародні відносини, правосуддя та внутрішні справи. З-поміж ключових польських пропозицій виокремлюється вихід відносин між Україною й ЄС на рівень аналогічний відносинам Євросоюзу з Росією і створення Європейського фонду розвитку демократії задля сприяння впровадження програм допомоги¹⁷.

Упродовж першої половини 2000-х рр., а саме під час президентства А. Квасневського і Л. Кучми відносини між двома країнами розвивалися динамічно, однак процедура європейської інтеграції Польщі й її вступ до ЄС створили міжнародну ситуацію, при якій будь-які її зовнішньополітичні дії підпорядковувалися цьому процесу. Польща прагнула продемонструвати свою важливість для Європейського Союзу проводячи активну східноєвропейську політику. Найбільш знаковою подією цього періоду стала «помаранчева революція» наприкінці 2004 р., яка, на думку чисельної когорти польських дослідників справила вагомий вплив на відносини між Україною і Польщею. У своїй політиці щодо України, Польща отримала підтримку з боку президента Литви В. Адамкуса і Верховного комісара ЄС із загальної зовнішньої політики і політики безпеки Х. Солани. Слід погодитися із доволі розповсюдженою експертною думкою, що внесок Польщі у розв'язання політичної кризи в Україні є одним з основних зовнішньополітичних успіхів, як з точки зору її перебування в ЄС, так і успіху польської політики щодо України зокрема. Слід підсумувати, що участь Польщі у подоланні політичної кризи в Україні наприкінці 2004 р. сприяла її мирному врегулюванню, що сформувало надії, що Україна наслідуватиме приклад держав з Центральної Європи у проведенні швидких, демократичних і ринкових реформ.

Польща використала політичні й ідеологічні засади ЄС для просування своєї зовнішньої політики щодо України, зосередившись на вирішенні головних питань навколо європейської інтеграції. Передусім, Польща виступає за подальше розширення ЄС і, в кінцевому результаті, приєднання України до нього. Ці зусилля вже принесли позитивні результати. За активної участі польських депутатів Європейський парламент двічі ухвалював резолюції про визначення можливостей приєднання України до ЄС (у січні 2005 р. і в липні 2007 р.). Щоправда, Польща не закликала до якнайшвидшого вступу України або до швидкого початку переговорів про приєднання, а лише до визнання перспективи членства України в ЄС. Позиція Польщі полягала у тому, що європейська перспектива України надасть останній відчутний імпульс для модернізації¹⁸.

З-поміж зовнішньополітичних ініціатив запропонованих Європейським Союзом і підтриманих Польщею слід виокремити Європейську політику сусідства. ЄПС виявилася тим інструментом за допомогою якого Польща спромоглася забезпечити

свої інтереси виступаючи за зміцнення її східного виміру. Польські урядовці, як-от: міністр закордонних справ А. Фотига¹⁹, наголошували на необхідності продовження формування інтересу ЄС щодо України після вступу до нього Румунії і Болгарії в 2007 р. Побоювання з боку представників польської влади полягали у тому, що ЄС не буде спроможним забезпечити інтереси України через інструмент ЄПС. Польща, як і Україна, критично відреагували на формування ЄПС, акцентуючи на тому, що ця політика не повинна перешкоджати Україні в реалізації її європейських амбіцій. Польща прагнула збільшити фінансування східних сусідів Європейського Союзу у рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства, і піддала критиці ситуацію, при якій більше ресурсів у рамках цієї ініціативи спрямовувалися Європейським Союзом для південних, а не східних сусідів.

У другій половині 2000-х рр. і на початку 2010-х рр. Польща продовжувала свою «місію» «адвоката» інтересів України в ЄС. Задля підтримки реформ і проєвропейськи орієнтованих політичних сил в Україні, і запобіганню зростаючому відчуженню до ідеї європейської інтеграції серед української політичної еліти і громадськості, Польща прагнула переконати ЄС у необхідності формування «довгострокової перспективи для членства» для України. Підтримка цієї політики перебувала у контексті східної політики ЄС, котра реалізується у рамках ініціативи «Східне партнерство». На думку дослідників М. Валя і С. Целака, Польща намагалася використати «фінську модель» розвитку східного напрямку політики ЄС²⁰ і розпочала пропонувати фонди для «поширення демократії»²¹. Вартим уваги виявився й проєкт «Спільнота демократій», заснований за ініціативою Польщі і США ще в 2000 р.²².

Висловлювання польських політиків і державних діячів щодо України після вступу Польщі до ЄС демонстрували, що Польща приділяла значну увагу Україні. Наприклад, у березні 2008 р. польський прем'єр-міністр Д. Туск відвідав Київ, і стверджував, що польсько-українські відносини знаходяться у центрі польської зовнішньої політики, а тогочасний президент Польщі Л. Качинський підтвердив незмінну підтримку Польщі в інтеграції України з ЄС та НАТО. У цей проміжок часу з-поміж підписаних угод слід наголосити на Угоді про співпрацю в галузі охорони здоров'я, Угоді про малий прикордонний рух, Протоколи про наміри з питань двостороннього співробітництва, що стосуються процесу української інтеграції до ЄС, а також Угоді про співробітництво в питаннях державних служби.

Українсько-польські відносини у контексті забезпечення регіональної безпеки у політиці Європейського Союзу

Поруч із поширенням політичного впливу, перед Європейським Союзом постало питання фор-

мування зони безпеки і стабільності на своїх кордонах, передусім східних. Розвиток українсько-польських взаємин знаходився у залежності, зокрема, й від політики Євросоюзу у сфері забезпечення регіональної безпеки на східноєвропейському напрямку як до вступу Польщі в ЄС у 2004 р., так і після.

Упродовж 2000-2004 рр., поряд з тим, як основні цілі зовнішньої політики Польщі залишалися стабільними, обставини, що склалися на міжнародній арені, суттєво вплинули на її зовнішньополітичну стратегію. З-поміж таких подій слід виокремити поширення глобального тероризму і відповідь світової спільноти на цей виклик у вигляді військової кампанії США в Афганістані та Іраці. Упродовж цього періоду пріоритети зовнішньої політики Польщі зосереджувалися на вступі до Європейського Союзу, що заклало фундамент зовнішньої політики Польщі у сфері безпеки. Характерно, що перед вступом Польщі до ЄС, основні цілі польської зовнішньої політики вже були визначені і полягали зокрема й у зміцненні відносин із сусідами, передусім східними, та забезпеченні регіональної безпеки. У цілому польський зовнішньополітичний курс залишився тим же, щоправда з новою метою – зосередитися на східній політиці, яка була відображенням політики Європейського Союзу щодо Польщі у свій час.

Приєднання Польщі до НАТО в 1999 р. гарантувало польську національну безпеку. У січні 2000 р. польський уряд затвердив «Стратегію безпеки Республіки Польща»²³, в якій підкреслив, що членство в НАТО суттєво змінило геополітичну і геостратегічну позицію країни, яка стала частиною ефективної системи союзної оборони. Після приєднання до НАТО, питання захисту національної безпеки для Польщі перетворилося, здебільшого, на питання внутрішніх заходів, спрямованих на задоволення стандартів НАТО і зобов'язань, а також участь у різних проєктах, як-от: Партнерство заради миру, Політика відкритих дверей НАТО тощо.

У свою чергу, європейські чиновники гостро критикували можливості України посилити безпеку Європейського Союзу. У травні 2001 р. тогочасний прем'єр-міністр Швеції Г. Перссон і на той час голова європейської комісії Р. Проді у своїй спільній статті заявили, що «будь-яка політична нестабільність, регресивний економічний розвиток або фрагментарні реформи в цій країні будуть загрожувати створенням нової прірви в Європі – політичного, економічного чи соціального розриву – у зв'язку з розширенням ЄС»²⁴.

Коли під час саміту ЄС у грудні 2002 р., Польща, поряд з іншими країнами, намагалася завершити переговори про вступ до ЄС, останнім було опубліковано «Європейську стратегію безпеки», в якій однією з головних цілей визначалося запобігання новим розділовим лініям між розширеним ЄС та

його сусідами. В тогочасних офіційних документах підкреслюється важливість України у збереженні безпеки розширеного Європейського Союзу. В документі «Розширена Європа – сусідство», оприлюдненому в березні 2003 р. Україну вмістили у «коло друзів», з якими ЄС проводить близькі, мирні і співробітницькі відносини²⁵. Ця теза була підтверджена в наступних офіційних документах, в яких зокрема наголошувалося на прагненні Євросоюзу «сформувати коло вірно керованих країн на сході Європейського Союзу»²⁶.

Упродовж 2004-2012 рр. відносини між Україною й Європейським Союзом у площині забезпечення регіональної безпеки пройшли значний етап розвитку, який, здебільшого, збігається із загальним характером відносин між Україною й ЄС. До розширення Європейського Союзу в 2004 р. права складова відносин у сфері безпеки між Україною і ЄС забезпечувалася Договором про партнерство та співробітництво, який був підписаний у червні 1994 р. і набув чинності у березні 1998 р. Хоча цей договір підписувався на десять років, проте, вже до 2000 р. стало зрозумілим, що цього буде недостатньо. Україна проголосила європейську інтеграцію стратегічною метою своєї зовнішньої політики, й ЄС запустив свою нову політику сусідства, яка мала на увазі модернізацію співробітництва з Україною. Проте, упродовж 2000-2004 рр. ЄС ніколи не пропонував Україні перспективу членства, що можна було пояснити обережною позицією Франції і Німеччини щодо ймовірного розколу Європи і виключення Російської Федерації з європейського інтеграційного процесу.

Наголошуючи на впливі Польщі на формування нової стратегії безпеки Європейського Союзу, симптоматичним є висловлювання польського міністра закордонних справ В. Цімошевіча, що вступ Польщі до ЄС значною мірою вичерпав польський зовнішньополітичний порядок денний у центрі якого було «відновлення суверенітету, забезпечення безпеки у рамках НАТО, і гарантування зростання та добробуту завдяки членству в Європейському Союзі»²⁷. Зовнішньополітична позиція Польщі щодо України повинна була змінитися, оскільки зі вступом Польщі до ЄС, з'явилися нові зовнішньополітичні виклики, які стосувалися перспектив участі Польщі у спільних внутрішньополітичних і зовнішньополітичних діях у форматі європейської і північноатлантичної інтеграційних спільнот. Проте, зі вступом Польщі до ЄС, її зовнішньополітичні цілі стали менш зрозумілими і менш злагодженими, а отже для того щоб компенсувати цей недолік польське керівництво спрямувало свої зусилля на схід європейського континенту. Згідно експертної думки, незважаючи на цивілізаційну, економічну і політичну силу НАТО й ЄС, майбутнє Польщі значною мірою залежатиме від таких країн як Україна і Росія і, меншою мірою, від Білорусі²⁸. Задля поси-

лення своєї позиції у межах Європейського Союзу, Польща повинна розвивати східний напрям своєї зовнішньої політики²⁹, а отже Польща опинилася в ролі головного захисника держав зі сходу європейського континенту, які не приєдналися до ЄС у 2004 р.

Розвиток українсько-польських відносин в умовах зовнішньої політики розширеного Європейського Союзу з-поміж інших факторів, знаходиться у залежності від двох аспектів, а саме: поширення політичного впливу Європейським Союзом і забезпечення регіональної безпеки у зовнішній політиці ЄС. Незважаючи на вплив Євросоюзу відносини між Україною і Польщею довели свою дієздатність і перспективність у питанні посилення ефекту від стратегій ЄС і НАТО щодо поширення політичного впливу і забезпечення регіональної безпеки. Партнерські українсько-польські відносини здатні відіграти роль механізмів для успішної реалізації зовнішньої політики ЄС і НАТО щодо східноєвропейського простору на перспективу.

¹ Falkner G. Enlarging the European Union: The short-term success of incrementalism and Depoliticisation / G. Falkner, M. Nentwich // *European Union: Power and Policy Making*, Jeremy Richardson (Ed.) (London and New York: Routledge, 2001. – P. 270.

² Carothers T. *Aiding Democracy Abroad: The Learning Curve*. Washington DC: Carnegie Endowment for International Peace. 2009. – P.13.

³ Kopstein J. The Transatlantic Divide over Democracy Promotion / J. Kopstein // *Washington Quarterly*. – 2006. – Vol. 29. – P. 85-98.

⁴ Jarábik B. International Democracy Assistance to Belarus: An Effective Tool? / B. Jarábik // *Prospects for Democracy in Belarus*, ed. Joerg Forbrig, David R. Marples and Pavol Demeš. Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States and Heinrich Boll Stiftung. 2006. – P. 86.

⁵ Burnell P. International Democracy Promotion: A Role for Public Goods Theory? / P. Burnell // *Comparative Politics*. – 2008. – Vol.14, № 1. – P. 37-52.

⁶ Crawford B. Explaining Political and Economic Change in Post-Communist Eastern Europe: Old Legacies, New Institutions, Hegemonic, Norms, and International Pressures / B. Crawford, A. Lijphart // *Comparative Politics Studies*. – 1995. – Vol. 28, № 2. – P. 171-199.

⁷ Schimmelfennig F. European Regional Organizations, Political Conditionality, and Democratic Transformation in Eastern Europe / F. Schimmelfennig // *East European Politics and Societies*. – 2007. – Vol. 21, №1. – P. 126-141.

⁸ European Commission, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, European Neighborhood Policy: Strategy Paper, COM(2004) 373 final, Brussels, 5 December [Елек-

тронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/strategy/strategy_paper_en.pdf.

⁹ Mingarelli H. ENP as a Mechanism and Tool of Transformation and Deepening Integration with the EU: The European Commission / H. Mingarelli // *The Eastern Dimension of the European Neighborhood Policy*. Warsaw: Center for International Relations. – 2006. – P. 19-22.

¹⁰ Burnell P. Вказана праця. – P. 37-52.

¹¹ Ethier D. Is Democracy Promotion Effective? Comparing Conditionality and Incentives / D. Ethier // *Democratization*. – 2003. – Vol. 10, № 1. – P. 99-120.

¹² Lynch D. A European Strategy towards Belarus: Becoming 'Real' / D. Lynch // *Prospects for Democracy in Belarus*, ed. Joerg Forbrig, David R. Marples and Pavol Demeš. Washington, DC: The German Marshall Fund of the United States and Heinrich Boll Stiftung. 2006. – P. 156-163.

¹³ Zhurzhenko T. Europeanizing the Ukrainian-Russian Border: From EU Enlargement to the 'Orange Revolution' / T. Zhurzhenko // *Debate*. – 2005. – Vol. 12, № 2. – P. 137-154.

¹⁴ Cremona M. The European Neighborhood Policy: Legal and Institutional Issues. Working Paper. Center of Democracy, Development and the Rule of Law (CDDRL), Stanford Institute for International Studies. – 2004. – № 25. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iis-db.stanford.edu/pubs/20738/Cremona-ENP_and_the_Rule_of_Law.pdf.

¹⁵ Emerson M. Democratization in the European Neighborhood. Brussels: Centre for European Policy Studies (CEPS). – 2005.

¹⁶ Ethier D. Вказана праця. – P. 99-120.

¹⁷ Editor's Note // *Yearbook of Polish Foreign Policy 2003* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sprawmiedzynarodowe.pl/yearbook/2003/editors.html>.

¹⁸ Szeptycki A. Perspektywy integracji Ukrainy z Unią Europejską, (w:) M. Pietraś, K. Stachurska-Szczesiak, dr J. Misiągiewicz (red.), *Europejska Polityka Sąsiedztwa Unii Europejskiej*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2012, P. 69 – 93.

¹⁹ Government Information on Polish Foreign Policy in 2007 // *Yearbook of Polish Foreign Policy*. – 2008. – P. 11.

²⁰ Vahl M. Ready for a Breakthrough: Elements for a European Union Strategy Towards the Black Sea Region / M. Vahl, S. Celac // *Southeast European and Black Sea Studies*. – 2006. – Vol. 6, № 2. – P. 173-174.

²¹ Youngs R. Is European Democracy Promotion on the Wane? / R. Youngs // *CEPS Working Document*. – 2008. – № 292. – P. 12.

²² Сикорски Р. США и Центральная Европа: пора завершить дело! / Р. Сикорски // *Европа*. – 2009. – № 4(33). – С. 7-16.

²³ The National Security Strategy of the Republic of Poland [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://pdc.ceu.hu/archive/00002796/01/poland_foreign_9_doc.pdf.

²⁴ Persson G. Ukraine's Progress Should Be a Priority for All Europe / G. Persson, R. Prodi // *International Herald Tribune*. – 2001. – 22 May.

²⁵ European Commission, Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours, COM(2003) 104 final, Brussels, 3 November 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://europa.eu.int/comm/external_relations/we/doc/com03_104_en.pdt.

²⁶ The European Council, "Secure Europe in a Better World: European Security Strategy", Brussels, 12 December 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/78367.pdf>.

²⁷ Cimoszewicz W. Poland's Raison d'Etat and the New International Environment / W. Cimoszewicz // *Yearbook of Polish Foreign Policy*. – 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.sprawmiedzynarodowe.pl/yearbook/2003/cimoszewicz.html>.

²⁸ Securing NATO and EU Membership for Ukraine and Belarus Are Poland's New Top Foreign Policy Goals // *Polish News Bulletin*. – 2005. – 4 November [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.accessmylibrary.com/coms2/summary_0286-14269467_ITM.

²⁹ Там само.